

Наталія БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО
Юлія ШУМЕЙКО
Людмила КЛИМЕНКО

УКРАЇНСЬКА МОВА БУКВАР

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

УДК

Схвалено для використання в освітньому процесі
[рішення експертної комісії з педагогіки та методики початкової освіти
від 6 грудня 2022 року (протокол № 6); рішення експертної комісії з проведення
антидискримінаційної експертизи від 5 січня 2023 року (протокол № 1)], № 2.0006–2023
у Каталогі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

Умовні позначення:

— послухай;

— творче завдання;

— напиши;

— робота в парі та в групі;

— намалюй;

— поміркуй;

— для тих, хто вміє читати.

Богданець-Білоskalенко Н. І.

Українська мова. Буквар : У 6-х частинах : Частина третя :
навч. посібн. для 1 кл. закл. загальн. середн. освіти / Наталія
Богданець-Білоskalенко, Юлія Шумейко, Людмила Климен-
ко. — Київ : Грамота, 2023. — 40 с. : іл.

ISBN 978-966-

ISBN 978-966- (частина третя)

Посібник «Українська мова. Буквар» (у 6-х частинах) роз-
роблений відповідно до Державного стандарту початкової ос-
віти, програми колективу авторів під керівництвом О. Я. Сав-
ченко та спрямований на реалізацію компетентнісного підходу
в навчальному процесі молодших школярів. Навчальний зміст
посібника забезпечує реалізацію завдань і спрямований на
формування предметних і ключових компетентностей.

Для учнів, учителів, методистів і батьків.

УДК

ISBN 978- (частина третя)

© Богданець-Білоskalенко Н. І., Шумейко Ю. М.,
Клименко Л. В., 2023
© Видавництво «Грамота», 2023

Е е

Знайдіть на малюнку об'єкти, у назвах яких є звук [е].
Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Едик, Федір, Леся і пес
В ліс пішли по едельвейс.
Не знайшли, хоча й шукали,
Тільки в лісі заблукали.
Едельвейс — чудова квітка,
Що цвіте у горах влітку,

Та не в лісі — на вершинах
Зацвітає, щоб людина
Не змогла її знайти.
Так що треба підрости!
А без мами і без тата —
То нема чого шукати.

Надія Дичка

- Назви квітку, яку шукали діти.
- Скільки звуків [е] у цьому слові?

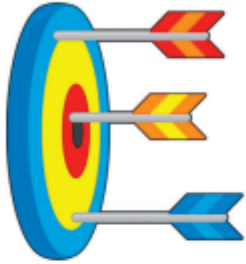
[- ' | - • =]

[- • | - ' -]

[- • | - - ' - | - •]

У яких об'єктах «заховалася» буква **е**? Викладіть букву **е** із цеглинок Лего.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.
Обведи слова з буквою **е**.

ме	ле	не	се
ем	ел	ен	ес

сон	син	оса	сом
сім	лис	осел	село

Розфарбуй слова, які відрізняються лише однією буквою, олівцями однакових кольорів.

сон

ліс

сало

сом

село

лис

лин

сім

лан

син

Напиши за зразком.

Е е Е е Е е

Напиши за зразком.

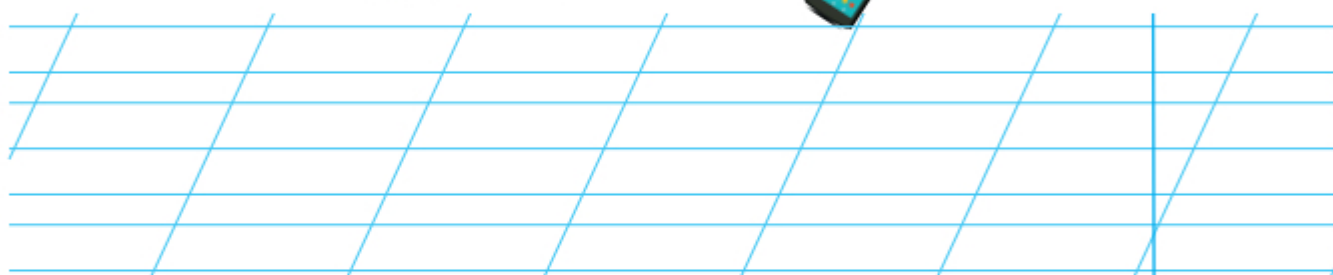

Прочитай речення, використовуючи малюнки. Запиши імена дітей, які починаються на букву **Е**.

У Емми — , а у Олени — .

У Лева — , а у Еліни — .

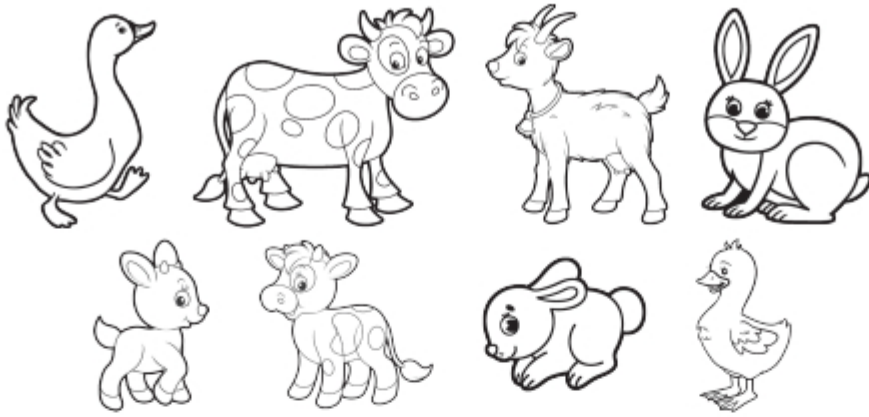

Розфарбуй клітинки біля малюнків: *олівцем синього кольору* — слова, у яких звук **[е]** стоїть на початку слова; *олівцем зеленого кольору* — звук **[е]** стоїть у середині слова; *олівцем червоного кольору* — звук **[е]** стоїть у кінці слова.

Розфарбуй малюнки, у назвах яких є звук [е].

Прочитай вірш. Про кого в ньому розповідається?

От в кого тяжка робота,
Аж чоло блищить від поту!
Рано-вранці він встає,
Поле огляда своє.
Там вирує, колоситься
Золота густа пшениця.
Є садок, город і ферма.
І працює він уперто.
Має трактори сучасні
І комбайни першокласні.
На землі господарює
І з тобою нас годує.

З інтернету

- Розглянь малюнок. Де працює фермер?
- У назві якої тварини є буква **е**?
- Полічи тварин, які живуть на фермі.

В В

Розкажіть, хто такі вівчарі.
Скільки букв **В** у цьому слові?
Складіть розповідь за малюнком, використавши інші слова з буквою **В**.

Послухай вірш.

Вантажівка кількатонна
возить вантажі невтомно.
Величезний кузов має,
в нього вантажі складає.

З інтернету

- Назви слова зі звуком **[В]**.
- Скільки їх є у вірші?

[- • - | - = • -]

[= • - | = •]

[• | - • -]

У яких об'єктах «заховалася» буква **в**? Розкажіть. Вкладіть букву **в** із геометричних фігур.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

ва	во	ву	ви	ві	ве	vlo	vlu	vle	vli	vli	vla
ав	ов	ув	ив	ів	ев	вно	вну	вне	вни	вні	вна

Прочитай слова. Підкресли слово до світлини. Обведи назву пори року.

віл

мова

весло

лев

весна

новина

нива

ванна

лавина

Напиши за зразком.

В В В В В В В

Напиши за зразком.

Доповни речення. Запиши імена дітей.

Іван _____ у .

Віола _____ малинове .

Вова несе _____ .

Познач олівцем синього кольору малюнки, які відповідають на питання **хто?**, олівцем червоного кольору — на питання **що?**

Назви за малюнками частини доби. Познач ту, назва якої починається звуком [в]. Розкажи, що ти робиш кожної частини доби. Склади речення (усно).

Прочитай уривок із вірша.

Зранку різних справ багато:
Вмитись, їсти, одягатись.
Треба час розрахувати,
За годинником звірятись:
П'ять хвилин — на умивання,
П'ять — також на одягання,
Три — щоб постіль поскладати,
Потім снідати, малята!
Не спиняйся ні на крок —
Вчасно встигнеш на урок!

Світлана Гарбуз

- Розкажи, чи дотримуєшся ти розпорядку дня. Підкресли слова, у яких буква **в** стоїть у середині слова.

К к

Визначте на малюнку, що є візитівкою Києва. Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Столиця української держави —
Це місто Київ! Наша гордість, слава!
Весняний Київ у каштанів цвіті —
найкрасивіше місто в цілм світі.

За Надією Дичкою

- Назви слова зі звуком [к].
- Полічи, скільки слів із буквою **к** є в останньому реченні.

[- • = | - • - | - •] [- • | - • - | - •] [- • -]

З яких об'єктів зробили букву **к**? Виліпіть букву **к** із пластиліну.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

ка	ко	ку	ки	кі	ке	кло	клу	кле	кли	клі	кла
ак	ок	ук	ик	ік	ек	кво	кву	кве	кви	кві	ква

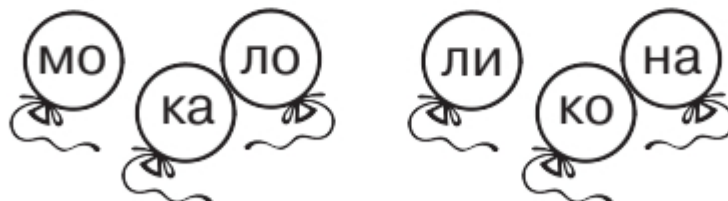
Прочитай слова. Підкресли слово до світлини. Обведи слова, які відповідають на питання **хто?**

кава кокос клоун
кавун коала колосок
какао лісник сокіл

Розфарбуй кульки зі складами олівцями однакових кольорів так, щоб утворилися слова.

Напиши за зразком.

К к К к К к К

Напиши за зразком.

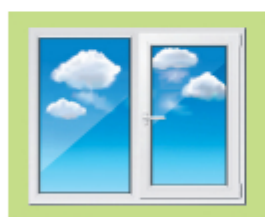
Прочитай текст. Запиши речення, у яких найбільше вжито букву **к**.

У клоуна кулі — великі і малі. Малі кулі він кинув Івану, а великі — Віолі. Іван і Віола — веселі. Вони несли кулі клоуну.

Підпиши малюнки, використовуючи подані букви.

К Н
О В і

Визнач слово, що стосується малюнків і схеми. Назви якомога більше слів, якими можна описати зображені об'єкти. Обери один із малюнків і склади речення (усно).

[= •' | = •]

Назви зображені малюнки одним словом. Розфар-
буй ті, у назвах яких звук [к] стоїть першим.

Прочитай вірш.

Огірки-пузанки
Поховались під листки.
А жовтаві дині
Видно в огудинні.
А гарбуз, а гарбуз
Прямо в землю загруз.
Всі відпочивають.
Всі лежать-дрімають.
Тільки соняшник не спить:
на одній нозі стоїть.
Поверта він тяжко
Голову-ромашку,
І, розкривши жовтий рот,
Стереже він наш город.

Грицько Бойко

- Підкресли назви овочів. Полічи, скільки їх є у вірші.

Р р

Знайдіть на малюнку об'єкти, у назвах яких є звуки [p] і [p']. Придумайте імена дітям, які починаються звуком [p].

Послухай вірш.

Рибка рибці на ріці
Дарувала камінці:
Два рожевих — на удачу,
Три зелених на додачу.
Рибки вміли рахувать:
Раз, два, три, чотири, п'ять.
За Григорієм Фальковичем

- Визнач, скільки слів із звуком [p] в останньому реченні.

[- - • | - •́]

[- • =]

[- • | - •́ | = •́ -]

У яких об'єктах «заховалася» буква **р**? Викладіть букву **р** з олівців.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

ра	ру	ро	ри	рі	ре	кра	кро	кри	кру	кре	кла
ар	ур	ор	ир	ір	ер	вра	вро	ври	вру	вре	ква

Прочитай слова. Обведи «зайве» в кожному стовпчику. Підкресли слово, що відповідає малюнку.

корова	омар	рама	Роман
рослина	комар	рана	Руслан
ворона	равлик	нора	Римма
сорока	ролики	ранок	Марина

Напиши за зразком.

Р р Р р Р р Р

Напиши за зразком.

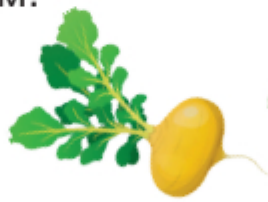
Прочитай та перепиши речення. Підкресли слова, які пишемо з великої літери.

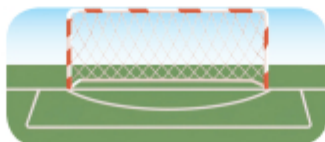
Римма варила макарони, а Марина — вареники.

Познач малюнки зі звуком [p] олівцем червоного кольору; зі звуком [p'] — олівцем синього кольору. Назви одним словом.

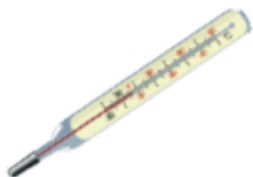

Утвори пари об'єктів. Яким звуком вони відрізняються?

З'єднай інструмент, з яким працює людина. Назви професію. Обведи малюнки, у яких звук **[p]** стоїть у середині слова.

Прочитай текст.

Будівельник зводить дім,
І поселяться у нім
Лікар, токар, агроном,
Диктор, тесляр, астроном,
Скульптор, кухар, модельєр,
Тренер, космонавт, шофер,
Вчитель, льотчик, журналіст,
ще й прославлений артист.
Ось який великий дім!
Місця вистачить усім.

Галина Джемула

- Назви професії, про які згадано у вірші. Підкресли ті, у назвах яких є буква **р**.
- Розкажи, ким ти мрієш стати.

П п

п П

Розгляньте малюнок. Полі-
чіть випічку в пекарні, у на-
зві якої є звук [п]. Складіть
розповідь.

Послухай вірш.

Я печу, печу, печу
Діткам всім по калачу,
Зверху маком потрушу,
В піч гарячу посаджу.
Випікайтесь, калачі,
У натоплений печі!
Буду Васю, Олю, Нату
Калачами частувати.

Галина Демченко

- Назви слова зі звуками [п] і [п'].

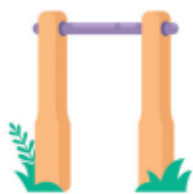
[- • | - • -]

[- • | - • | = •]

[- • | - • -]

У яких об'єктах «заховалася» буква **п**? Викладіть букву **п** із цеглинок Лего.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

па	пу	по	пи	пі	пе	спа	спо	спи	спу	спе
ап	уп	оп	ип	іп	еп	пса	псо	пси	псу	псе

Прочитай слова. Підкресли слово до малюнка.

па**пе****по****пи**

пар

песик

поле

пил

парк

персик

поні

пилка

папір

пенал

пора

Пилип

пасіка

пелікан

побіг

пилосос

панама

перерва

поріг

писанка

Напиши за зразком.

Напиши за зразком.

Прочитай та перепиши речення. Підкресли слова з буквою **п**.

Панас писав слова: пенал, папір, папка.

Поміркуй, яке значення має слово *півники*. Склади речення із цими словами.

Прочитай текст. Обери, до якого слова записано звукову модель. З'єднай стрілкою. Назви одним словом.

Поліна і Павлик — у парку. Вони поливали квіти — маки, іриси, крокуси, проліски. А потім покликали маму.

— Мамо! Он квіти! Ми поливали квіти. Вони — красиві.

[= • | - ' | = • | = •]

Розгадай кросворд. Прочитай слово у виділених клітинках. Які інші штучні середовища ти знаєш? Назви їх за світлинами. Для чого їх створюють?

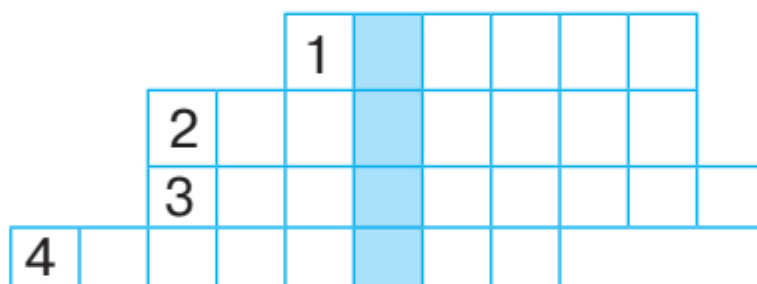

1

2

3

4

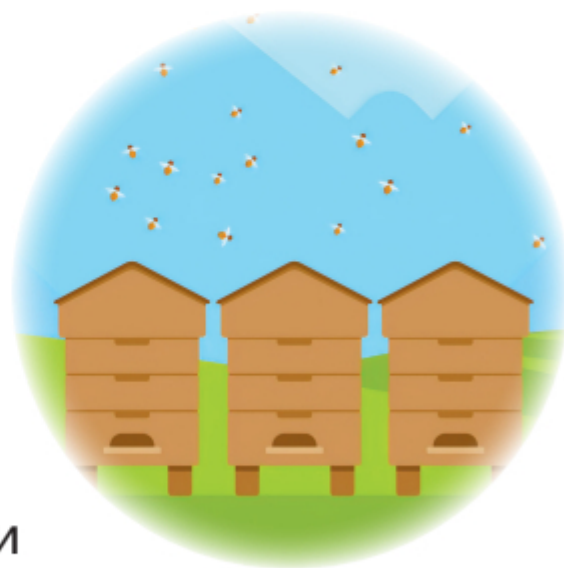

Прочитай уривок із вірша.

Малесенькі будиночки
У нас в садку стоять.
Яскраві, як з картиночки,
Рівнесенько, у ряд.
А навколо будиночків
Там кояться дива:
З бджілок живі хмариночки
літають там щодня.

За Наталією Паснак

- Назви місце, де розводять бджіл. Де вони живуть? Розкажи, чому бджоли корисні.

Т т

т т т

✨ Розгляньте малюнок. Знайдіть об'єкти, у назвах яких є звук [т]. Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Танці! Танці! Всі — до кола!
Хай танцюють всі довкола.
Танці, музика і сміх...
Ми запрошуємо всіх.

Григорій Фалькович

- Визнач слова зі звуком [т].
- Яке слово вжито у вірші кілька разів?

[= • | - • ' =]

[= • ' | - • -]

[= • | - • ' -]

У яких об'єктах «заховалася» буква **т**? Покажіть букву **т** за допомогою пальців рук.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

та	ту	то	ти	ті	те	ати	ути	оти	іти	ети
ат	ут	от	ит	іт	ет	анти	унти	онти	инти	енти

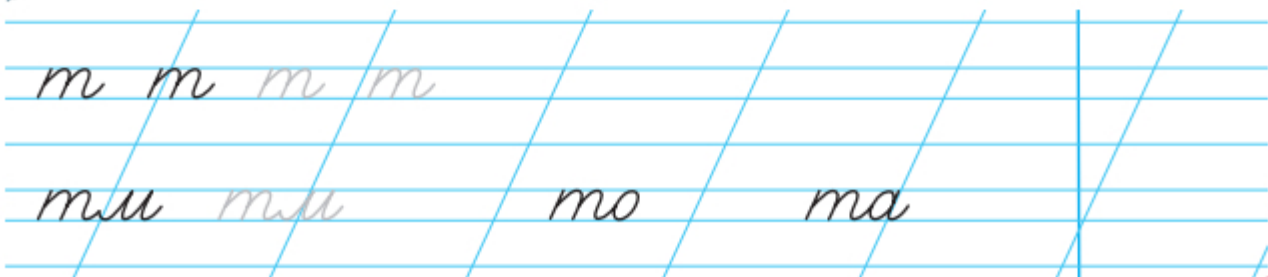
Прочитай слова. Назви слова 1, 2, 3 стовпчиків одним словом. В останньому стовпчику підкресли букви, якими відрізняються слова. Поясни їхнє значення.

токар	тато	Тамара	метр — метро
таксист	тітка	Тимко	міст — місто
терапевт	сестра	Тарас	сорт — спорт
тренер	брат	Таміла	лото — лоток

Напиши за зразком.

Напиши за зразком.

Прочитай та доповни речення. Запиши.

Тритони, рисі, пелікани —

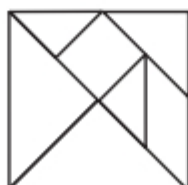
Тополі, терен, тмин —

Познач у кожному рядку «зайвий» малюнок. За якими ознаками можна об'єднати ці об'єкти в групи?

Назви геометричні фігури. Розфарбуй *синім олівцем* ті, у яких звук [т] — на початку слова, а *червоним* — ті, де звук [т] — у кінці слова. Виклади букву **т**, використовуючи фігури танграму.

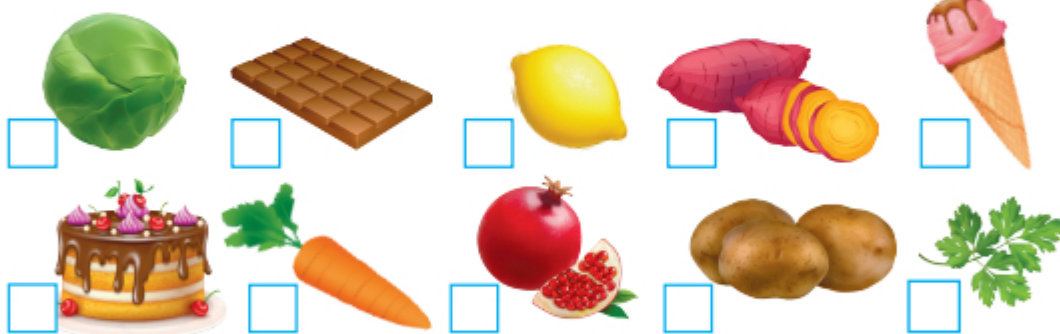

Розглянь малюнок. Як тварини зміцнюють своє здоров'я? Розфарбуй предмети, у яких є звук [т]. Зроби звуковий аналіз слів, що починаються звуком [т].

Познач зеленим олівцем продукти, корисні для здоров'я. Обведи ті, у яких є звук [т].

Прочитай уривок із вірша.

Здоров'я — основа усього на світі,
Здоровими бути бажають всі діти,
Для цього потрібно щоденно вмиватись,
Робити зарядку і тепло вдягатись.

Людмила Лисенко

- Які поради дітям дає авторка?
- Розкажи, як ти зміцнюєш своє здоров'я.

Д д

Розгляньте малюнок. Знайдіть на ньому об'єкт, що летить над містом. Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Дніпро, Донецьк. Дніпро, Донець, Дністер.
Вже так давно
Міста й ці ріки старовинні
Відомі в нашій Україні.
А ще є Дубно і Долина...
Держава наша Україна
Така чудова й розмаїта!
Міста розквітли в ній, мов квіти.

Надія Дичка

- Назви міста та річки України зі звуком [д].

[= • | - • -]

[• | - • -]

[- • | = • =]

У яких об'єктах «заховалася» буква **д**? Покажіть цю букву за допомогою частин тіла.

Прочитай склади. З'єднай їх стрілками з малюнками, назви яких починаються на ці букви.

да

до

ду

де

ди

ді

Прочитай слова. Підкресли слово до малюнка. Визнач односкладові слова. Придумай із ними речення (усно).

сад

дерево

домівка

мед

Давид

крокодил

лід

Діана

велосипед

Напиши за зразком.

Д д Д д Д д Д

Напиши за зразком.

Прочитай текст. Підкресли слова, які відповідають на питання **хто?** Запиши ті з них, які пишемо з великої букви.

Дід Данило посадив сад. Там росли сливи. Плоди були великі та соковиті. Він покликав Дмитра і Дарину. Діти нарвали слив і понесли додому.

Прочитай слово. Склади з його букв якомога більше інших слів. Запиши три слова (на вибір).

СМОРОДИНА

Прочитай скоромовку спочатку повільно, а потім швидко. Розфарбуй рослину, про яку йдеться в тексті.

Дала Дарина Діні дині,
Діна дині посадила.

Полічіть динозаврів на кожному малюнку. Яка цікава історія могла б із ними трапитися? Розкажіть її сусіду/сусідці по парті.

Прочитай текст.

ПОКИНУТЕ КОШЕНЯ

Хтось виніс із хати на дорогу маленьке сіре кошенятко. Сидить воно та й нявчить, бо хоче додому, до мами.

Проходять люди, дивляться на кошеня. Хто сумно хитає головою, хто сміється, хто жаліє.

Настав вечір. Страшно стало кошеняткові. Воно притулилося до куща та й тремтить.

Із школи поверталася Наталочка. Чує — нявчить кошеня. Вона взяла його й понесла додому. Кошенятко пригорнулося до дівчинки, замуркотіло, раде-радісіньке.

За Василем Сухомлинським

- Яку добру справу зробила дівчинка? Розкажи про свої добрі справи. Поясни, чому важливо робити добро іншим.
- Підкресли слова, які починаються на букву **д**.

Б б

б б

Розгляньте малюнок. Знайдіть на ньому об'єкти, у назвах яких є звук [б]. Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Будівельник тато в мене,
Він працює цілоденно.
Він кладе міцні цеглини,
Щоб тримались добре стіни.

Я також, як мій татусь,
Будівельником назвусь.
А як вивчу весь «Буквар»,
Дім збудую аж до хмар!

З інтернету

- Знайди слова у вірші зі звуком [б]. Полічи їх.

[- • | - • | - ´ -] [- ´ - | - •] [- • | = ´ - | = •]

У яких об'єктах «заховалася» буква **б**? Викладіть букву **б** із кубиків.

Прочитай склади спочатку повільно, а потім швидко.

ба	бу	бо	би	бі	бе	бра	бро	бре	бри	брі
аб	уб	об	иб	іб	еб	бло	блу	бле	бли	блі

Прочитай слова. Підкресли слово з найбільшою кількістю складів.

баран

банка

буквар

меблі

банан

робот

бамбук

собака

кабан

беркут

блокнот

балкон

Розфарбуй букву, яка «загубилася» в кожному слові.

б нт

б к

б лка

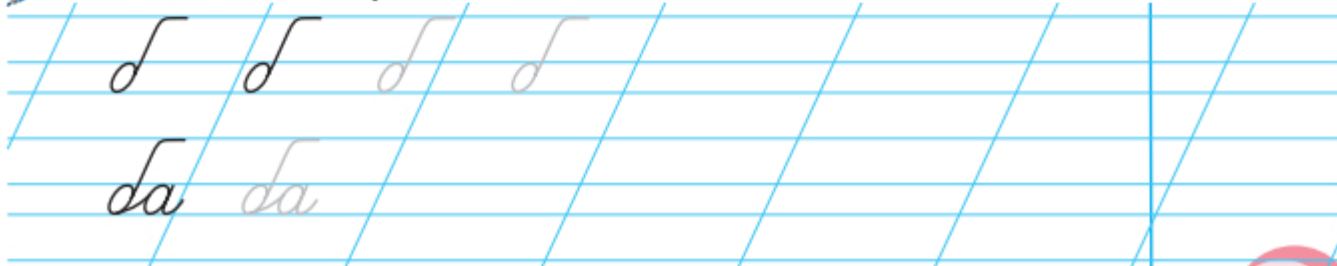
и а у

и а у

і а у

Напиши за зразком.

Б б Б б Б б

Напиши за зразком.

Б Б
Бо Борис

Запиши нáзви тварин. Познач тварину, яка залягає в зимову сплячку.

Послухай та вивчи скоромовку. Розкажи її спочатку повільно, а потім швидко. Зафарбуй тварин олівцем того кольору, про який згадано в тексті.

Бурі бобри брід перебрали,
Забули бобри забрати торби.

Доповни слова. Розгадай кросворд.

1			б			
2			б			
3			б			
4			б			

1

2

3

4

Прочитай слова. З'єднай стрілками зображення музичного інструмента та його назву.

барабан

бандура

труба

тромбон

Прочитай текст.

Тихий вечір, тихий, красний.
Над горами місяць ясний
Пасе зорі, завертає,
На трембіті виграває.

Марійка Підгірянка

- Підкресли назву музичного інструмента. Розкажи, що ти про нього знаєш.

Прочитай вірш. Пронумеруй світлини за змістом тексту. Розкажи, як хліб з'являється на столі.

У землі сховалось,
Щоб зимою спати,
Піднялось весною
З теплої ріллі.

Влітку з нього виріс
Колосок вусатий,
Щоб пишалась осінь
Хлібом на столі.

Вадим Крищенко

З з

Розгляньте малюнок. Знайдіть на ньому об'єкти, у назвах яких є звуки [з] і [з']. Складіть розповідь.

Послухай вірш.

Зірка не спить
у моєму вікні.
Зірці не спиться.
Не спиться й мені.
Що я для неї?
А бачиш: зі мною
зірка сумує
теж за весною...

Анатолій Костецький

● Назви слова зі звуком [з'].

[- • | = • =]

[- • | - •]

[- • | - • | = • =]

У яких об'єктах «заховалася» буква **з**? Викладіть букву **з** зі стрічки.

Прочитай склади. З'єднай стрілками склади верхнього рядка зі складами нижнього, утворюючи слова. Яке слово потрібно писати з великої букви?

за	зо	зу	зе	зи	зі
----	----	----	----	----	----

рі	би	ла	на	ма	ро
----	----	----	----	----	----

Прочитай слова. Запиши ті, що починаються з букви **з**. Підкресли слово до малюнка. Придумай з ними речення (усно).

дуб — куб — зуб зір — звір — збір
рак — лак — злак дірка — нірка — зірка

Напиши за зразком.

З з з з з з з

Напиши за зразком.

Склади слово, використовуючи перші звуки слів.
Запиши утворене слово.

Прочитай речення. З'єднай виділене слово в кожному реченні з малюнком. Поясни (усно).

На двері повісили **замóк**. Сестра відвідала **за́мок**.

У зоопарку була **зебра**. На **зебрі** — велосипедист.

Прочитай вірш.

Є у мене ковзани,
Ковзани-пустуни.
Тільки ранок настає —

За Грицьком Бойком

- Назви́ слова зі звуком [з].
- Чому автор називає ковзани *пустунами*? Поясни.

АБВ Прочитай лічилку, використовуючи пальці рук.

Один-два! — Зима прийшла,
Морозцю нам принесла.
Три-чотири! — Завірюха.
П'ять! — Замерзли ніс і вуха.
Озеро у кризі — шість!
Сніговик — кругленький гість —
Сім-вісім! — прикотився,
На подвір'ї поселився.
Дев'ять! — Це легкі сніжинки
Вкрили голочки ялинки.
А що буде в нас десятим?
Новорічне дивне свято!

Ольга Кобильська

- Підкресли слова з буквою **з**.

Навчальне видання

БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО Наталія Іванівна,
ШУМЕЙКО Юлія Миколаївна,
КЛИМЕНКО Людмила Василівна

Українська мова

Буквар

Навчальний посібник для 1 класу
закладів загальної середньої освіти

(У 6-х частинах)

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

Схвалено для використання в освітньому процесі

Посібник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей».

В оформленні посібника використано матеріали з інтернет-видань,
що знаходяться у вільному доступі.

Художниця Ю. Мітченко

Редакторка Н. Забаштанська
Художнє оформлення та макет Н. Антоненко
Технічне редагування Л. Ткаченко
Комп'ютерна верстка С. Груніної
Коректорки С. Бабич, І. Барвінок

Формат 84 × 108/16

